

**INTERTEXTUAL DIALOGISM: THE CHARACTER FRIDAY IN
“ROBINSON CRUSOE” (DANIEL DEFOE) AND “FRIDAY, OR,
THE OTHER ISLAND” (MICHEL TOURNIER)**

TÍNH ĐỐI THOẠI LIÊN VĂN BẢN: NHÂN VẬT CHÀNG THỨ SÁU TRONG
TIỂU THUYẾT ROBINSON CRUSOE CỦA DANIEL DEFOE VÀ
CHÀNG THỨ SÁU HAY CUỘC SỐNG HOANG DÃ CỦA MICHEL TOURNIER

Võ Thị Lan Anh

Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế

ABSTRACT: *The novel Robinson Crusoe (Daniel Defoe), published in 1719, is regarded as an anthem of labor and mankind's power in the war against the wilderness to achieve happiness. This is a masterpiece of massive influence on human thought and emotion, giving rise to an extremely interesting literary phenomenon - replicating Robinson Crusoe in Western culture/literature. Based on the passage Daniel Defoe's Robinson Crusoe, Michel Tournier had written the novel Friday, Or, The Other Island (1977). This is one of the many modern versions of the novel Robinson Crusoe, being paid special attention partly due to its remarkable literary quality, and partly because Tournier had made bold changes compared to Defoe's novel, creating intertextuality of invaluable, epochal meaning. While in Robinson Crusoe, Friday is the deuteragonist, a metaphor to emphasize the power of capitalist civilization, in Michel Tournier's composition, he is the protagonist, delivering significant dialogism which deconstructs the topic on civilization/the wild. This article studies the character Friday in Defoe's and Tournier's novels in search of epochal intertextual dialogism; reaffirming the indisputable value of the rewritten work. During our research, we flexibly utilized 2 main methodologies: approaching intertextuality and comparing - collating, focusing on the transposition of characters in the latter version compared to the former one.*

Keywords: Daniel Defoe, Michel Tournier, Friday (character), intertextual dialogism.

TÓM TẮT: *Tiểu thuyết Robinson Crusoe của Daniel Defoe ra đời vào năm 1719 từng được coi là bài ca về lao động và sức mạnh của con người trong cuộc đấu tranh với thiên nhiên hoang dã để mưu cầu hạnh phúc. Đây là tác phẩm có sức ảnh hưởng lớn đến tư tưởng, tình cảm của con người, tạo ra một hiện tượng văn học hết sức thú vị - hiện tượng viết lại Robinson Crusoe trong văn hóa/văn học phương Tây. Dựa vào văn bản Robinson Crusoe của Daniel Defoe, Michel Tournier đã viết cuốn tiểu thuyết Chàng Thứ Sáu hay cuộc sống hoang dã (1977). Đây là một trong nhiều phiên bản hiện đại về câu chuyện của Defoe, được quan tâm đặc biệt, một phần vì chất lượng văn học đáng chú ý của nó và một phần vì Tournier đã có những những thay đổi táo bạo so với tiểu thuyết của Defoe, tạo ra những đối thoại liên văn bản có ý nghĩa sâu sắc, chứa đựng những mối quan tâm mang tính thời đại. Nếu ở Robinson Crusoe, Thứ Sáu là nhân vật phụ, là một ẩn dụ để làm nổi bật sức mạnh của nền*

văn minh tư sản thì trong sáng tác của Michel Tournier, đây là nhân vật chính, mang đến những đối thoại sâu sắc có tính giải cấu trúc về chủ đề văn minh hoang dã. Bài viết lựa chọn nghiên cứu nhân vật chàng Thứ Sáu trong tiểu thuyết của Defoe và Tournier nhằm tìm kiếm những đối thoại liên văn bản mang tính thời đại và khẳng định giá trị sâu sắc của tác phẩm viết lại. Trong quá trình nghiên cứu, chúng tôi sử dụng linh hoạt 2 phương pháp chủ yếu: tiếp cận liên văn bản và so sánh - đối chiếu, tập trung làm rõ thủ pháp chuyển vị nội dung, chuyển hoá động cơ hành động ở các nhân vật trong hạ bản so với thượng bản.

Từ khóa: Daniel Defoe, Michel Tournier, chàng Thứ Sáu, tính đối thoại liên văn bản.

1. GIỚI THIỆU

“Kể từ khi khái niệm *tính liên văn bản* ra đời đã hình thành một nhận thức chung rằng không một văn bản nào tồn tại độc lập, tự trị như một ốc đảo. Tất cả các văn bản đều có phân lập lại, tương tác, phối trộn, liên hệ với nhau thông qua việc trích dẫn, viện dẫn, ám chỉ, đạo văn, giễu nhại, chế nhạo, tu chính, ngộ luận, chuyển dịch, bắt chước, ... và những cách thức khác nhau của mối quan hệ tương liên, tương giao giữa các văn bản. Các quan hệ liên văn bản hiện diện rõ ràng hoặc không rõ ràng nhưng mọi văn bản đều giả định hạ/tiền bản, mọi văn bản là sự viết lại/đọc lại/viết tiếp hạ/tiền bản của nó” [10, tr.292]. Như vậy, có nghĩa là tất cả các văn bản đều tồn tại trong một mạng lưới, hệ thống; một văn bản không chỉ có một tác giả mà có thể có vô số tác giả, bởi quá trình sáng tạo còn có sự đóng góp của những người đã, đang và sẽ đọc nó.

Lí thuyết liên văn bản đã mang đến một cách nhìn nhận, đánh giá lại giá trị của các tác phẩm văn học viết lại - một truyền thống cổ xưa của các nền văn học dân tộc nhưng đã bị đánh giá thấp ở thời hiện đại, gắn với mĩ học của Chủ nghĩa lãng mạn - nơi mà cái tôi độc sáng được đề cao tuyệt đối. Với lí thuyết liên văn bản, cái đẹp không phải *cái mới* mà là *cái khác*, sự viết vừa là sự lặp lại vừa là sáng tạo nhằm tạo ra điểm khác biệt. Các tác giả viết lại hiện diện trước hết với tư cách là

người đọc. Với tầm hiểu biết, vốn văn hoá sẵn có, họ tạo nên một văn bản của riêng mình và tạo ra một văn bản mới nhằm đối thoại với văn bản đã có.

Ở phương Tây thế kỉ XX, nhiều nhà văn chọn viết lại để đọc lại như là phương châm sáng tác: Marguarite Duras, Jean Giraudoux, Michel Tournier... Mượn *Robinson Crusoe* - một câu chuyện đã trở thành huyền thoại của văn học phương Tây, Tournier đã sáng tạo nên *Chàng Thứ Sáu hay cuộc sống hoang dã* để đối thoại với người đi trước thông qua những chuyển vị về nội dung và hình thức, đặc biệt là ở nhân vật chàng Thứ Sáu.

2. NỘI DUNG

Robinson Crusoe là một tiểu thuyết tự thuật, kể lại ý chí và lòng yêu cuộc sống suốt 25 năm trên đảo hoang của Robinson. Kể từ khi ra đời, cuốn tiểu thuyết này đã làm dấy lên nhiều phản ứng trái chiều ở các nhà phê bình văn học. Nhìn vào cách sử dụng ngôn từ của Defoe, một số nhà phê bình đã không ngần ngại đưa ra những nhận xét tiêu cực về văn phong của ông. Ngược lại, nhiều nhà phê bình xem đây là một thành công về mặt văn học. Các nhà phê bình này đánh giá cao chủ đề của cuốn tiểu thuyết và cho rằng nó xứng đáng là một trong những cuốn sách lớn của văn học phương Tây. Có thể nói, mỗi độc giả ở mỗi lứa tuổi, thời đại, không gian sống khác nhau đều có thể tìm thấy ý

nghĩa riêng trong câu chuyện về Robinson trên hoang đảo.

Nhiều tác giả hiện đại có nhu cầu muốn đối thoại với những vấn đề mà Daniel Defoe đã đặt ra bằng cách viết lại, tạo ra rất nhiều thượng bản khác nhau. Bên cạnh, các bản viết tiếp (hậu truyện), có rất nhiều tác phẩm viết lại *Robinson Crusoe* như *Robinson* của Muriel Spark (1958) và *Foe* của JM Coetzee's (1986), *Chàng Thứ Sáu hay vầng hào quang Thái Bình Dương* (1967), *Chàng Thứ Sáu hay cuộc sống hoang dã* (1977) của Michel Tournier. Dựa vào tác phẩm *Robinson Crusoe* của Daniel Defoe, Tournier đã viết cuốn tiểu thuyết *Chàng Thứ Sáu hay vầng hào quang Thái Bình Dương* (Vendredi ou Les Limbes du Pacifique). Trong tiểu thuyết này, bằng bút pháp độc đáo, giàu tính sáng tạo, ông đã mô tả một cộng đồng nhân loại bé nhỏ chỉ có hai người và hòn đảo nhân cách hóa, trong đó ông nêu lên nhiều luận đề triết lý về nhân sinh xã hội: thế giới không có người chung sống, cuộc sống văn minh và cuộc sống hoang dã, con người, tình yêu, tôn giáo. Đây là một trong nhiều phiên bản hiện đại về câu chuyện của Defoe, được quan tâm đặc biệt, một phần vì chất lượng văn học đáng chú ý của nó và một phần vì Tournier có những thay đổi đặc biệt rõ ràng so với hạ bản của Defoe, tạo ra những đối thoại liên văn bản có ý nghĩa sâu sắc. *Chàng Thứ Sáu hay cuộc sống hoang dã* là một phiên bản khác ra đời vào năm 1977, là phiên bản dành cho trẻ em cũng được nhiều nhà phê bình đánh giá rất cao.

2.1. Chàng Thứ Sáu của Daniel Defoe: một ẩn dụ về sức mạnh của văn minh phương Tây

Trong tác phẩm của mình, Daniel Defoe đã xây dựng Robinson thành nhân

vật trung tâm và Thứ Sáu xuất hiện như một công cụ để tô đậm vẻ đẹp của Robinson và vai trò của ánh sáng văn minh. Thứ Sáu là một thổ dân da đen xuất hiện và được Robinson cứu trong năm thứ 25 trên đảo. Chính Robinson đã chủ động cứu thoát Thứ Sáu với mục đích thu nhận cho mình một người đồng hành, một nô lệ để giúp sức cho các công việc trồng trọt, chăn nuôi, thiết lập trật tự trên đảo: “*Và tôi chợt nhận ra, thời điểm đó đã đến với mình, thời điểm tôi cần tự kiếm cho mình một tên nô lệ, một người bạn đồng hành, một người sẵn sàng giúp sức, hoặc đó là tất cả những gì tôi có thể gọi về sinh vật khổ sở này*” [2, tr.309]. Có thể thấy, ngay từ lúc xuất hiện, mối quan hệ giữa Robinson và Thứ Sáu đã là một mối quan hệ không bình đẳng giữa chủ/tớ, người ban ơn/hàm ơn, ông chủ/nô lệ...

Cả Robinson và Thứ Sáu đều cảm thấy hài lòng với công cuộc văn minh, khai hoá. Không chỉ thế, ở tác phẩm này, Robinson đã nỗ lực truyền giáo, truyền tải niềm tin vào Chúa cho Thứ Sáu, dẫn dắt Thứ Sáu đến với Chúa thay vì Benamuckee già như dân tộc hân. “*Hắn nghe rất chăm chú, nhận thức với sự vui sướng khi biết rằng Chúa được gửi xuống để cứu rỗi loài người và chúng ta cần phải cầu nguyện Người, để Người có thể luôn ở bên cạnh, luôn nghe thấy chúng ta ngay cả khi ở trên thiên đường*” [2, tr.329, 330]. Robinson thật sự cảm thấy hạnh phúc và biết ơn khi có Thứ Sáu ở bên cạnh như một người bạn, người đồng hành và hơn hết là một đối tượng để Robinson có thể chỉ lối, dẫn đường, khai sáng. Cảm nghĩ của Robinson đối với Thứ Sáu trên hết vẫn là cảm nghĩ của một kẻ ban ơn: “[...] *tôi không những đã nhìn thấy được thiên đường, đã nhìn thấy những bàn tay trên đó đã đưa tôi xuống đây, mà tôi còn có thể trở*

thành một phương tiện, dưới sự dẫn dắt của Người, để cứu thêm một mạng sống, một linh hồn của sinh vật khốn khổ này, đưa Thứ Sáu trở về với những định nghĩa về tôn giáo, về Chúa, về sự vĩnh cửu của Người” [2, tr.334, 335]. Thứ Sáu dành một sự yêu mến, tôn sùng đối với Robinson, mong muốn đem những điều đã được dạy truyền lại cho những người ở đất nước mình: “*Chủ Nhân sẽ dạy người hoang dã điều tốt, và trở nên thuần hoá, Chủ Nhân nói để họ biết Chúa, cầu Chúa và sống cuộc sống mới”* [2, tr.346].

Trong Robinson Crusoe, Daniel Defoe đã xây dựng Thứ Sáu thành một nhân vật phụ, giúp cho Robinson hoàn thành quá trình tự nhận thức, nhận thức sâu sắc hơn về vai trò và sức mạnh của văn minh phương Tây. Từ đầu đến cuối, Robinson và Thứ Sáu là bạn bè nhưng vẫn có sự không bình đẳng. Robinson dạy cho Thứ Sáu cách nấu chín thức ăn, từ bỏ lối ăn uống hoang dã mà theo Robinson là cực kì ghê tởm, biết tin vào Chúa, vào đấng tối cao và thay vào đó Thứ Sáu cũng thay Robinson làm tất cả mọi việc trên đảo. Mối quan hệ giữa ông chủ da trắng Robinson và người nô lệ da đen Thứ Sáu lột tả đến tận gốc rễ sự bóc lột trần trụi của giới tư bản phương Tây với các nước thuộc địa mà sau là thế giới thứ ba hay các nước đang phát triển. Bằng khả năng tổ chức và kinh doanh, cùng mối quan hệ sẵn có với giới tư bản thế giới, Robinson khai thác tối đa nguồn nhân lực có được tại chỗ và khi cần thiết thì sử dụng lòng tin và tôn giáo để ràng buộc người công nhân - Thứ Sáu làm việc cho mình. Kể cả từ lâu rồi Robinson không còn tự tay lao động, thì của cải vẫn tiếp tục được sản sinh. Ngay cả khi anh ta lên tàu về nước thì guồng máy vẫn tiếp tục hoạt động tốt để tạo ra sản phẩm cho ông chủ tư bản

này. Đó chính là bí quyết tồn tại của chủ nghĩa tư bản hiện đại: làm giàu bằng chính sự phát triển bền vững của khu vực ngoại vi. Cùng lên một chuyến tàu nhưng thuộc về một đẳng cấp như Robinson sẽ được coi là người bình thường, còn người bạn đồng hành thì tự động trở thành món hàng mua bán và bị đưa vào guồng máy mua bán nô lệ.

2.2. Chàng Thứ Sáu của Michel Tournier: giải cấu trúc cặp đối lập văn minh/hoang dã

Ở tiểu thuyết *Robinson Crusoe*, Robinson là nhân vật trung tâm tạo nên một bản tụng ca chủ nghĩa cá nhân tư sản thì sang *Chàng Thứ Sáu hay cuộc sống hoang dã*, Thứ Sáu mới chính là nhân vật trung tâm, giúp người đọc nhìn thấy sức mạnh của tự nhiên, hoang dã. Có thể nói, Thứ Sáu trong *Chàng Thứ Sáu hay cuộc sống hoang dã* với tất cả những đặc điểm của mình là sự sáng tạo, là sự chuyển vị mạnh mẽ nhất của M. Tournier so với hạ bản. Chính sự xuất hiện của Thứ Sáu đã chia cuốn tiểu thuyết thành hai phần rõ rệt: trước và sau khi Thứ Sáu có mặt trên đảo. Và chính phần thứ hai mới là phần tạo nên sự khác biệt rõ ràng, tạo nên tính đối thoại lớn giữa hạ bản và thượng bản.

Nếu chàng Robinson trong sáng tác của Defoe chủ động cứu Thứ Sáu để có một người đồng hành, một nô lệ và thành công thiết lập mối quan hệ chủ - nô không gì lay chuyển được qua quá trình đào tạo thì việc Robinson trong tiểu thuyết của Tournier cứu Thứ Sáu là một tai nạn. Với sự xuất hiện của Thứ Sáu, các sự kiện bắt đầu đi lệch hướng ngày càng nhiều so với những sự kiện trong *Robinson Crusoe*. Thứ Sáu vẫn vô cùng biết ơn, sùng bái Robinson, thế nhưng nếu Thứ Sáu của Defoe có một niềm tin tuyệt đối vào chủ nhân và Robinson để

dàng thành công trong việc khai sáng, thuần hoá, giúp Thứ Sáu từ bỏ lối sống hoang dã thì Robinson của Tournier lại gặp rất nhiều khó khăn, thậm chí có thể nói là thất bại.

Thứ Sáu yêu quý và biết ơn Robinson nhưng vẫn không thể nào hoà nhập vào với cái “thế giới văn minh” mà Robinson đã sắp đặt sẵn: *“Nhưng anh ta không hiểu tí gì về cách tổ chức trên đảo, những quy định, những nghi lễ, ngay cả lí do tồn tại của những cánh đồng trồng trọt, những con vật thuần hoá và những ngôi nhà thì hoàn toàn vô nghĩa với anh ta”* [11, tr.74].

Ngay từ ban đầu, mối quan hệ giữa Thứ Sáu và Robinson là không bình đẳng nhưng khoảng cách này đã bị thu hẹp hơn so với hạ bản, ngoài quan hệ chủ - tớ thì giữa họ còn có tình bạn. Robinson dạy Thứ Sáu biết mặc áo quần, biết ăn thức ăn chín thì Thứ Sáu cũng đã dạy cho Robinson những bài học để chung sống giữa thiên nhiên hoang dã trên đảo hoang.

Sự xuất hiện và cách sống vui vẻ của Thứ Sáu đã giúp Robinson nhận ra sự vô nghĩa lí của những trật tự, văn minh giả tạo mà bấy lâu nay Robinson vẫn cố xây dựng. Thứ Sáu miễn cưỡng tham gia vào trật tự xã hội mà Robinson thiết lập và trở thành một mối đe dọa rõ ràng đối với trật tự đó. Khi tỉnh giấc giữa đêm, nhìn cảnh Thứ Sáu và chú chó Ten ôm nhau ngủ một cách thoải mái, lòng Robinson ngập tràn niềm vui sướng, hạnh phúc. Lúc này đây, Robinson nhận thấy rõ ràng sự mệt mỏi của những trách nhiệm, lễ nghi, trật tự mà anh cố thiết lập. *“Thế là anh đứng dậy và cho chiếc đồng hồ nước ngừng hoạt động, rồi anh mở cửa bước qua người Thứ Sáu và ten, và anh đi về phía hang đá, đúng là nơi đáy sâu cùng của nơi này bóng đêm không bao giờ kết thúc, để giấc mơ được kéo dài vô tận”*

[11, tr.80].

Với việc vô tình gây ra vụ nổ, Thứ Sáu đã khiến cho nền văn minh mà Robinson xây dựng đi đến hồi kết, huỷ đi sự cai trị trên hòn đảo, Ten - sinh vật sống duy nhất gắn kết Robinson với thế giới văn minh - cũng chết. Không còn nữa nhật kí, Kinh Thánh, Hiến Pháp... tất cả mọi giá trị bị đảo ngược. Đến đây, Thứ Sáu mới thật sự là nhân vật chính trên hòn đảo, là đối tượng chính của cấu trúc trần thuật.

Thứ Sáu và vụ nổ như chất xúc tác để Robinson quay về với lối sống tự nhiên, vứt bỏ hết tất cả những trói buộc mà bấy lâu nay Robinson vẫn cố khoác lên mình để phù hợp với vai trò của một vị toàn quyền, một đại tướng trên đảo. Thứ Sáu và Robinson không còn là mối quan hệ chủ nô - nô lệ, người văn minh da trắng - người được khai hoá da màu mà đã trở thành một mối quan hệ bình đẳng hơn. Trước đây Thứ Sáu không bao giờ dám tỏ thái độ tức giận với Robinson, nhưng giờ đây họ thậm chí còn có thể cãi nhau, có thể trút giận vào hình nộm của nhau. Robinson cũng sẵn lòng tham gia vào vở hài kịch hoán đổi vị trí mà Thứ Sáu bày ra. Đây như một trò chơi thú vị của hai người để giúp Thứ Sáu quên dần đi những kí ức nặng nề của cuộc đời nô lệ và Robinson bớt áy náy, hối hận hơn về cách cư xử của mình trước đây. Nơi hòn đảo Speranza giờ đây, không còn nữa những cao quý - thấp hèn, da trắng - da đen, văn minh - hoang dã, ai cũng có thể làm chủ, ai cũng có thể là kẻ cứu vớt, giúp đỡ người khác.

Thứ Sáu say mê với việc chinh phục những con dê đực to khoẻ nhất trên đảo, chiến đấu với chúng và đeo vào cổ chúng một vòng buộc bằng dây leo như dấu hiệu của chiến thắng. Đối thủ đáng gờm nhất,

khuyến Thứ Sáu phải tốn nhiều công sức là Andoar. Sau nhiều lần bị thương, cuộc chiến giữa Thứ Sáu và Andoar kết thúc nơi đáy vực thẳm với phần thắng thuộc về Thứ Sáu. Đây như một ẩn dụ về sự chuyển đổi quyền hạn, vị trí trên đảo của Robinson. Không còn nữa vị trí của kẻ thống trị đầy quyền lực, Andoar xuất hiện một vai trò mới: là cánh điều bay cao, là cây đàn cất tiếng hát hoà vào mây trời. Robinson cũng từ bỏ vai trò của kẻ thống trị, tiếp tục hành trình khám phá, tự nhận thức.

Trong mối tương quan với Robinson, Thứ Sáu đóng vai trò đại diện cho cuộc sống hoang dã. Sự gặp gỡ và những trải nghiệm tuyệt vời mà Thứ Sáu đã dạy giúp cho Robinson nhận ra giá trị đích thực của cuộc sống tự nhiên. Robinson cảm nhận được và hạnh phúc khi được sống với những giá trị cơ bản và bản tính tự nhiên đẹp đẽ của con người đã bị ánh sáng văn minh che lấp mất. Con tàu Chim Trắng vô tình cập vào đảo mang đến cho Robinson cơ hội được trở về quê hương, trở về với cuộc sống hiện đại mà anh hằng mơ ước. Nhưng sự xuất hiện của con tàu vào lúc Robinson đang sống vô cùng vui vẻ, hạnh phúc cũng đã giúp anh nhận ra những giá trị đích thực, cuộc sống mà anh mơ ước là gì. Đứng trước những đồng loại sau suốt 28 năm, hai tháng, hai mươi ngày xa cách ngoài những bất ngờ ban đầu, Robinson không có niềm hạnh phúc như anh hằng nghĩ. Robinson cảm thấy xa lạ, ghê tởm và không thể nào hoà hợp được với những đồng loại trước mặt: “[...] anh tự hỏi rằng không biết còn có thể chung sống với những người đồng loại của mình được hay không” [11, tr.147]. Thứ Sáu đã giúp Robinson từ một kẻ chinh phục trở nên yêu mến, hoà hợp và gắn bó với những sinh vật bé nhỏ trên đảo. Robinson

cũng cảm thấy đau đớn, xót xa khi nhìn thấy cảnh những đồng loại của mình đánh mất đi phần nhân tính tốt đẹp, chỉ quan tâm đến của cải, vật chất, sẵn sàng chém giết lẫn nhau để giành giật những đồng tiền vàng ít ỏi trên đảo. Trước nỗi niềm sung sướng, hào hứng của Joseph, Hunter khi kể về những chuyến mua bán nô lệ da đen với lãi rất cao, những “chiến công” khi đánh đắm thuyền tàu, Ronbinson chẳng thể đồng tình hay vui mừng mà chỉ là một nỗi niềm ghê tởm, bởi lẽ từ lâu, Robinson đã yêu quý, xem Thứ Sáu như bạn, không còn sự phân biệt đẳng cấp giữa da trắng, da màu.

Nếu ở *Robinson Crusoe*, trong cuộc chiến giữa văn minh và tự nhiên, phần thắng cuối cùng thuộc về văn minh thì ở *Chàng Thứ Sáu hay cuộc sống hoang dã*, với sự xuất hiện của Thứ Sáu, phần thắng đã thuộc về tự nhiên. “Đến lúc này, anh mới hiểu rằng anh sẽ không bao giờ rời xa hòn đảo. Chiếc thuyền buồm Chim Trắng, với những con người trên đó, là các nước đang phát triển, kém phát triển trước sự mở rộng, xâm nhập thị trường của các quốc gia phát triển phương Tây. Có quốc gia trở thành sân sau của các nước lớn như cách mà Thứ Sáu trở thành một nô lệ trung thành của Robinson (Daniel Defoe), cũng có những quốc gia giữ được nét văn hoá, bản sắc và sự tự chủ riêng, thậm chí dùng chính nét đẹp giản đơn của mình tạo ra sức hút với các nước lớn (Tournier). Sự ra đi của Thứ Sáu ở cuối truyện (Chàng Thứ Sáu hay cuộc sống hoang dã) và những lo lắng của Robinson chính là lời cảnh báo đến các quốc gia đang phát triển: hãy tỉnh táo, đừng để rơi vào lối sống hiện đại chạy theo vật chất hào nhoáng của các quốc gia phát triển, bởi đó không phải là hạnh phúc đích thực của con người.

Thông qua nhân vật Robinson, Daniel

Defoe đã chỉ ra rằng cơ sở của sự phát triển xã hội không phải là chiến công hay tài cán của các vua chúa, tướng lĩnh mà chính là nhờ hoạt động sản xuất của những người lao động bình thường. Đây là một cái nhìn tiến bộ, tuy nhiên cách nhìn này cũng bộc lộ hạn chế khi đề cao quá mức vai trò của con người cá nhân. Sống tách rời khỏi tập thể, xã hội, Robinson vẫn có thể sống vui vẻ, hạnh phúc, tất nhiên ở đây sự tồn tại của Robinson có một phần không nhỏ là nhờ những dụng cụ lao động, vật dụng anh thu nhặt được trên tàu, nhờ những kinh nghiệm trước khi đến đảo hoang - những sản phẩm của tập thể, xã hội. Ở *Chàng Thứ Sáu hay cuộc sống hoang dã*, Tournier đã đặt ra những vấn đề cần suy nghĩ lại về vai trò của cá nhân và xã hội. Nguyên nhân khiến cho Robinson sa vào đầm lầy, gần như về lối sống bản năng của một loài vật ngoài sự thất bại của việc hạ thủy con tàu *Giải thoát* một phần còn do sự cô đơn khi phải sống tách biệt với xã hội loài người. Chỉ đến khi Ten, sợi dây duy nhất kết nối Robinson với xã hội văn minh xuất hiện, anh mới quyết định làm nhà, lao động để bản thân không tha hoá. Việc Robinson ban hành bộ luật cho cư dân đảo Speranza, tưởng tượng đây là hòn đảo không chỉ có một người sinh sống là minh chứng cho tầm quan trọng của tập thể, xã hội đối với sự tồn tại và phát triển của con người. Robinson quyết định không lên con tàu Chim Trắng là do bởi nhận ra mặt trái của xã hội văn minh nhưng liệu anh có quyết định như vậy không nếu biết rằng người bạn đồng hành duy nhất của mình sẽ rời đi? Thứ Sáu mang vẻ đẹp của lối sống tự nhiên, yêu thương loài vật nhưng trong suy nghĩ, tình cảm của anh chàng không phải không có những lệch lạc do sự cô đơn, phải sống tách biệt. Hình nộm con búp bê, tình

cảm mang tính luyện ái thú vật dành cho Andar chính là biểu hiện cho điều này. Thông qua các chi tiết, biểu tượng, Tournier nhìn nhận lại vai trò của cá nhân và xã hội. Con người cá nhân là động lực thúc đẩy xã hội phát triển nhưng đồng thời cũng là một mắt xích của xã hội, phát triển được nhờ cộng đồng.

3. KẾT LUẬN

Chàng Thứ Sáu là một nhân vật được xây dựng thành công, thể hiện những dấu ấn sáng tạo cũng như sự đối thoại của Michel Tournier với những vấn đề đã được đặt ra trong hạ bản *Robinson Crusoe* (Daniel Defoe) như văn minh hay tự nhiên, con người lí trí hay con người bản năng. Nhân vật này có thể coi là sự chuyển vị lớn nhất, táo bạo nhất, tạo nên những tầng nghĩa mới, vẫy gọi sự khám phá, suy ngẫm của độc giả. Thông qua nhân vật này, Tournier giúp cho người đọc nhìn nhận lại mặt trái của cuộc sống văn minh cũng như vai trò của cộng đồng đối với sự phát triển của mỗi cá nhân. Chúng ta không phủ nhận vai trò của cuộc sống văn minh, hiện đại nhưng cũng cần nhận ra rằng tự nhiên – hoang dã chính là cái nôi của văn minh, nó tồn tại ở quanh ta, từ cỏ cây, sông núi đến nếp nghĩ, bản năng của mỗi người. Văn minh và hoang dã, lí trí, sức mạnh và bản năng, yếu đuối luôn tồn tại song hành. Vấn đề đặt ra cho con người hiện đại là đi tìm sự cân bằng giữa những cặp nhị nguyên này. Mượn một câu chuyện đã cũ với những nhân vật quen thuộc, Tournier đã làm mới, tạo ra những khoảng trống để khơi gợi sự kết nối, suy ngẫm của người đọc. Thông qua câu chuyện *Chàng Thứ sáu hay cuộc sống hoang dã*, đặc biệt là nhân vật chàng Thứ Sáu, Tournier cũng đã góp phần cho chúng ta thấy được nét độc đáo của nghệ thuật viết

lại. Đây thật sự là một sự sáng tạo, là một mảnh đất màu mỡ để người cầm bút thể

hiện tài năng chứ không phải là một thứ văn chương thấp kém, xoàng xĩnh.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Tiếng Việt:

- [1] Nguyễn Hoàng Tuệ Anh (2016), *Chàng Thứ Sáu hay cuộc sống hoang dã của Michel Tournier nhìn từ lý thuyết xã hội học văn học*, tạp chí Nghiên cứu Văn học - Số 3 (529).
- [2] Defoe Daniel (Hoàng Duy dịch) (2019), *Robinson Crusoe*, NXB Mỹ thuật.
- [3] Đặng Thị Hạnh (2000), *Một vài gương mặt văn xuôi Pháp thế kỉ XX*, NXB Đà Nẵng.
- [4] Nguyễn Văn Hùng (2020), *Những thế giới song hành từ truyện ngắn đến điện ảnh*, NXB Đại học Huế.
- [5] Kosikov G.K (Lã Nguyên dịch) (2020), *Văn bản - Liên Văn bản - Lý thuyết liên văn bản*, trong sách *Lý luận văn học những vấn đề hiện đại*, NXB Đại học Sư phạm.
- [6] Claude Lévi Strauss (2020), *Nhân học đối diện với những vấn đề của thế giới hiện đại* (Nguyễn Thị Hiệp dịch), NXB Đà Nẵng.
- [7] Trần Huyền Sâm (biên soạn và giới thiệu) (2010), *Những vấn đề lý luận văn học phương Tây hiện đại*, Trung tâm nghiên cứu Quốc học, NXB Văn học.
- [8] Trần Đình Sử (chủ biên) - Phan Huy Dũng - Lê Khắc Hoà - Phùng Ngọc Kiên - Lê Lưu Oanh (2005), *Giáo trình lý luận văn học, Tập II: Tác phẩm và thể loại văn học*, NXB Đại học Sư phạm.
- [9] Nguyễn Văn Thuán (2013), *Liên văn bản trong sáng tác Nguyễn Huy Thiệp*, Luận án Tiến sĩ.
- [10] Nguyễn Văn Thuán (2018), *Giáo trình Lý thuyết Liên văn bản*, NXB Đại học Huế.
- [11] Michel Tournier (Phan Hồng dịch) (1995), *Chàng Thứ Sáu hay cuộc sống hoang dã*, NXB Văn học.
- [12] Phùng Văn Tửu, *Daniel Defoe (2009)*, trong *Văn học phương Tây*, NXB Giáo dục.

Nước ngoài:

- [13] Lete Apey Esobe (2007), *The Myth of Daniel Defoe's Robinson Crusoe in Michel Tournier's Vendredi ou les limbes du Pacifique and J.M. Coetzee's Foe*, University of KwaZuluNatal, Pietermaritzburg.
- [14] Maria - Eirini Panagiotidou (2011), *Intertextuality and Literary Reading: A cognitive poetic approach*, University of Nottingham.

Liên hệ:

ThS. Võ Thị Lan Anh

Học viên cao học Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế

Địa chỉ: 34 Lê Lợi, thành phố Huế

Email: vothilananh1991@gmail.com

Ngày nhận bài: 10/01/2022

Ngày gửi phản biện: 12/01/2022

Ngày duyệt đăng: 24/02/2022